

Avslag på asylansökan

Upplevelser av att leva som
asylsökande i Sverige

Författare: Rickard Olseke
Projektledare: Mikaela Hagan
Intervjuer och initial analys: Eva Sennermark och Linnea Aldman, Contextico
Referenspersoner: Alexandra Segenstedt, Cecilia von Koch,
Karin Ödquist Drackner och Sören Sahlén
Layout: Helene Heed
Foto framsida: Marie Sparréus
Produktionsår: 2022

Intervjuerna genomfördes inom ramarna för den globala rapporten: Red Cross Red Crescent Global Migration Lab, "Migrants' Perspectives-Building Trust in Humanitarian Actions" (2022) och har sedan analyserats utifrån en svensk kontext.

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Rekommendationer	5
Inledning	6
Syfte och metod	7
Upplevelser vid avslag på asylansökan	9
Migrationsverket och asylprocessen	9
Levnadsvillkor, försörjning och boende.....	10
Tillgång till sjukvård, hälsa och psykosocial situation	11
Stöd – upplevelser och behov	12
Barnrätts- och genusperspektiv	14
Barns upplevelser vid avslag på asylansökan	14
Kvinnors upplevelser vid avslag på asylansökan.....	15
Avslutande reflektioner	16
Rekommendationer	19
Rekommendationer till regering och riksdag	19
Rekommendation till Migrationsverket	21
Rekommendationer till övriga aktörer som möter målgruppen	22
Referenser	23
Kontakt	24

Sammanfattning

Avslag på asylansökan och återvändande är ofta svåra delar av migrationsprocessen då de kan präglas av känslor av misslyckande, rädsla och oro för hur livet ska bli. Röda Korset ger stöd utifrån behov, oavsett en persons legala status, och utifrån individens egen vilja och önskan att ta emot hjälp. Arbetet bedrivs självständigt från myndigheterna. När det är möjligt samarbetar vi med den nationella rödakors- eller rödahalvmåneföreningen i återvändandelandet.

Utgångspunkten för den här rapporten är en global studie ledd av Global Migration Lab där konsulter har genomfört intervjuer enskilt eller i par och en fokusgrupp med personer i Sverige som fått avslag på asylansökan. Totalt omfattades 21 personer i åldrarna mellan 23 och 48 år, varav 17 kvinnor och fyra män. De hade varit i Sverige mellan sex månader och nio år och de flesta hade ett eller flera barn.

Syftet med denna rapport är att belysa levnadsvillkoren för de som sökt asyl och fått avslag samt hur de upplever stöd de fått eller inte fått. Vidare är syftet att Röda Korset och andra aktörer ska kunna utgå ifrån rapporten i det fortsatta arbetet med att utveckla stödet till personer med avslag. Denna rapport utgör tillsammans med en rad andra rapporter och vår samlade erfarenhet på området underlaget för de rekommendationer som presenteras i rapporten. Utifrån dessa vill Röda Korset bidra till bättre förutsättningar och villkor för asylsökande som fått avslag

Ingen av personerna som intervjuats uppfattar återvändande till hemlandet som ett möjligt alternativ trots utsatthet och svåra levnadsvillkor i Sverige. De är frustrerade, ledsna och i de flesta fall uppgivna och arga. Skälen till flykten och resan till Sverige kvarstår och flera verkar inte förstå varför de nekats asyl och uppehållstillstånd. Även rättssäkerheten i asylprocessen ifrågasätts.

Svenska Röda Korset har tidigare konstaterat att det bland annat finns brister när det gäller prövningen av barns och kvinnors asylskäl. Därför är det angeläget att asylprocessen ses över för att stärka rättssäkerheten och att kompetensen hos Migrationsverket och migrationsdomstolarna kring barns och kvinnors rättigheter och hur deras asylskäl ska utredas förstärks och utvecklas.

Det behövs även bättre information till asylsökande om hur asylprocessen i Sverige fungerar och vad avslag på asylansökan innebär. Myndigheter och andra aktörer behöver också arbeta för att öka förståelsen för skälen till avslag och hur asylprövningen har genomförts i varje enskilt ärende. Det måste säkerställas att alla som berörs kan ta till sig och förstå den information som ges. Att de asylsökande har förtroende för myndigheterna och upplever att de kan lita på asylprocessen är en viktig förutsättning för att de ska återvända självmant efter ett slutgiltigt avslag.

När det gäller levnadsvillkoren under asylprocessen och efter avslag på asylansökan krävs det förändringar av regelverket. Nivån på dagersättningen bör ses över för att

tillförsäkra asylsökande en rimlig levnadsnivå. Även de som har fått avslag är i behov av boende och försörjning så länge de vistas i Sverige – antingen genom eget arbete eller ekonomiskt stöd. För att undvika allvarliga humanitära konsekvenser måste både barn och vuxna omfattas av grundläggande rättigheter.

Svårigheter att få tillgång till sjukvård visar att asylsökande och papperslösa måste få korrekt information om vilken tillgång de har till hälso- och sjukvård och ges stöd vid kontakt med vårdgivare.

Humanitära aktörer kan bistå med informationsspridning och juridisk rådgivning, men det finns också behov av utökad psykologisk och materiell hjälp. Samtidigt kan organisationernas roll i stödet till asylsökande som fått avslag behöva tydliggöras för att undvika felaktiga förväntningar.

Svåra levnadsvillkor i Sverige ökar inte viljan att återvända till hemlandet. Tvärtom undergrävs förtroendet för ansvariga myndigheter och möjligheterna till ett humant, värdigt och hållbart återvändande minskar.

Rekommendationer

Svenska Röda Korset verkar för att asylprocessen ska vara rättssäker, att alla som söker asyl ska behandlas humant och att återvändande ska ske under humana och värdiga former. Utifrån intervjuerna och vår långa erfarenhet av att arbeta med stöd till asylsökande, ger vi förslag på hur asylprocessen och stödet till personer som fått avslag kan förbättras för att underlätta deras situation i Sverige och skapa bättre förutsättningar för ett värdigt och hållbart återvändande.

Rekommendationer till REGERING OCH RIKSDAG

- Säkerställ en hög nivå av rättssäkerhet i asylprocessen
- Komplettera befintliga utredningar om återvändande med direktiv för att undersöka hur stödet i samband med återvändande kan stärkas
- Genomför en översyn av bemötandet vid avslag på asylansökan och hur särskilt utsatta gruppers rättigheter, inklusive barnets rättigheter, kan stärkas
- Förbättra levnadsvillkoren under asylprocessen och efter avslag på asylansökan

Rekommendation till MIGRATIONSVERKET

- Migrationsverket bör arbeta med att utveckla och kvalitetssäkra samtalen som förs vid avslag och återvändande samt utveckla den information som ges

Rekommendationer till ÖVRIGA AKTÖRER som möter målgruppen

- Utöka insatser för information, rådgivning och stöd till asylsökande under asylprocessen och vid avslag på asylansökan
- Fortsätt arbetet med att utveckla stödet vid avslag och inför återvändande

Inledning

En person som ansöker om asyl har rätt att få sitt behov av skydd prövat i en rättssäker asylprocess. Ingen får utvisas till en plats där personen riskerar förföljelse eller tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling (principen om *non-refoulement*). Samtidigt innebär en reglerad invandring att den som får avslag på sin asylansökan förväntas återvända till hemlandet.

Avslag och återvändande är ofta svåra delar av migrationsprocessen då de kan präglas av känslor av misslyckande, rädsla och oro för hur livet ska bli. Många har investerat en stor del av sitt ekonomiska kapital för att ta sig till Sverige eller ett annat EU-land. Ofta har asylprocessen inneburit en lång väntan på beslut, präglad av osäkerhet och separation från den närmaste familjen.

Även flykten och resan hit kan ha inneburit svårigheter och traumatiska upplevelser. Individens sammantagna upplevelser av tiden innan migrationen, asylprocessen och tiden efter avslag på asylansökan påverkar förutsättningarna för ett värdigt och hållbart återvändande.

Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av arbete för och med människor på flykt. I stödet till personer som har fått avslag på asylansökan och som ska återvända samarbetar vi när det är möjligt med den nationella rödakors- eller rödahalvmåneföreningen i hemlandet. Röda Korset arbetar enbart på uppdrag av individen och arbetet bedrivs självständigt från myndigheternas arbete – vi ger stöd utifrån behov, oavsett en persons legala status, och utifrån individens egen vilja och önskan att ta emot hjälp.

Materialet som denna rapport bygger på har samlats in inom ett globalt samarbete om migranternas förtroende ledd av Rödakors- och rödahalvmånerörelsens Global Migration Lab¹ som Svenska Röda Korset medverkat i under våren 2022. Inom ramen för en global rapport har Svenska Röda Korset genomfört **intervjuer och en fokusgrupp med personer i Sverige som fått avslag på asylansökan**. Med syfte att försöka skildra kvinnors specifika situation och eventuella utmaningar var majoriteten av de som intervjuades kvinnor.²

Intervjuerna och fokusgrupperna har dokumenterats och sedan analyserats utifrån teman och områden som Svenska Röda Korset i tidigare uppföljningar av återvändande och rapporter identifierat som viktiga förutsättningar för ett långsiktigt hållbart återvändande. Bland dessa finns exempelvis upplevelser och erfarenheter av asylprocessen, tillgång till och avsaknad av stöd, tillgång till försörjning och möjlighet att arbeta, ekonomiska och materiella livsvillkor, hälsa och tillgång till hälso- och sjukvård. I intervjufrågorna har vi även inkluderat frågor kring barn och kvinnors situation och utmaningar samt hur personerna ser på återvändande som ett alternativ efter avslag på asylansökan.

1 Red Cross Red Crescent Global Migration Lab, <https://www.redcross.org.au/globalmigrationlab/> samt den globala rapporten: *Research and publications | Global Migration Lab | Australian Red Cross*

2 Den här rapporten har tagits fram inom projektet AMIRA (Assisting Migrants in Return and Asylum) som finansieras av EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfond (AMIF).

Foto: Evelien Rusch

Denna rapport fokuserar på förutsättningar under asylprocessen och efter ett avslag som kan påverka förutsättningarna för ett hållbart och humant återvändande. Denna rapport utgör ett komplement till ”Efter avslag- upplevelser av återvändande” (2021) som bygger på intervjuer efter att återvändandet ägt rum samt ”Efter avslag- barns upplevelser och tankar kring återvändande” (2022). Tillsammans ger dessa rapporter en bra bild över hur förutsättningarna för ett värdigt, humant och hållbart återvändande ser ut och kan stärkas.

Syfte och metod

Syftet med rapporten är **att belysa levnadsvillkoren för de som sökt asyl och fått avslag samt hur de upplever stöd de fått eller inte fått** så att Röda Korset och andra aktörer ska kunna påverka för bättre förutsättningar och villkor för asylsökande som fått avslag. Syftet är vidare att samla in röster och erfarenheter från de som berörs, det vill säga från asylsökande själva, av sin situation, villkor och stöd som det fått eller saknat. Utifrån vår samlade erfarenhet och tidigare rapporter på området ger vi rekommendationer till beslutsfattare och andra aktörer med syfte att förbättra och stärka förutsättningarna för varaktiga lösningar.

Inom ramarna för den globala studien togs ett antal frågor kring migranternas förtroende för humanitära aktörer fram. Dessa användes i den svenska kontexten och kompletterades med ett antal nationella frågor. Dessa handlade om återvändande och om kvinnors och barn specifika behov och utmaningar.

Totalt 21 personer i åldrarna mellan 23 och 48 år omfattades av studien, varav 17 kvinnor och fyra män. Med undantag av två personer hade alla fått avslag i minst en instans i asylprocessen – några hade levt i Sverige som papperslösa efter ett slutgiltigt avslag på asylansökan. De flesta hade ett eller flera barn. Tio av de intervjuade var från Afghanistan, fyra från Iran, tre från Irak, två från Azerbajdzjan och två från Kina. De hade varit i Sverige mellan sex månader och nio år.

Tretton personer intervjuades individuellt eller i par och nio personer ingick i en fokusgrupp där de fick svara på samma frågor som de som intervjuades enskilt och i par. Intervjuerna har transkriberats, sammanställts och kodats utifrån olika teman. När det gäller barns upplevelser och behov är det föräldrarnas svar som redovisas i rapporten.

Rapporten bygger på ett mindre urval och därför kan inte allt för långtgående slutsatser dras. **Utifrån vår erfarenhet och kunskap är dock de flesta behov och förbättringsområden som framkommer kända sedan tidigare.**³ Rekommendationerna baseras på tidigare ställningstaganden av Röda Korset och rapporter som nämnts ovan.

Studien utgår ifrån individernas egna upplevelser och förståelse. Deras uppgifter har inte verifierats genom beslut eller annan dokumentation. Under intervjuerna var samtliga ledsna eller arga och flera grät. Många kände en frustration inför myndigheter och organisationer i Sverige och förstod inte regelverket kring asylprocessen eller olika aktörers agerande.

En del nyanser i de intervjuades berättelser kan ha förlorats på grund av tolkning och översättning. Frågorna som ställdes inom den globala studien täckte in många olika områden och fokus i intervjuerna blev därför på de frågor som de intervjuade själva upplevde som mest angelägna. På grund av omfattningen och bredden i frågeställningarna var det svårt att få utförliga svar kopplat till exempelvis återvändande och genusfrågor. Röda Korsets erfarenhet är att återvändandefrågor är svårt att prata om och lyfta generellt och särskilt före ett återvändande skett. Denna rapport utgör ett komplement till vår tidigare rapport *”Avslag på asylansökan – upplevelser av återvändande”*, genom att belysa vikten av att förbättra situationen inför och efter ett avslag på asylansökan hos de individer som berörs.

3 Se exempelvis *”Avslag på asylansökan”* (2015), Röda Korset som bygger på uppföljningar med 639 återvändare, *”Avslag på asylansökan – Upplevelser av återvändande”*, Röda Korset från år 2021.

Upplevelser vid avslag på asylansökan

Hur upplever de som fått avslag sina levnadsvillkor och det stöd de har fått eller inte fått?

Migrationsverket och asylprocessen

Förtroendet för den svenska asylprocessen är mycket lågt bland de intervjuade. De flesta har befunnit sig i Sverige i flera år och samtliga uppger att de inte kan återvända till sitt hemland utan vill stanna här. De uttrycker inga tankar eller planer på en framtid i hemlandet.

Man från Azerbajdzjan [IM3]

Jag kan inte åka hem, de kommer arresteras mig på flygplatsen ... Vi har många kompisar, vi har anpassat oss, lärt oss lite svenska, vi har integrerat oss, vi vill stanna här, bättre om vi får stanna här.

Kvinna från Afghanistan [IK8]

Vi har ingen plan, vi ska stanna kvar här, för vårt land har fortfarande krig, som alla vet ... vi fick brev om att vi skulle få en ny prövning, men sen kom ukrainska kriget så de stoppade processen ...

Flera uppfattar det som att Migrationsverket inte vill att de ska vara i Sverige och därför avsiktligt försvarar deras liv och placerar dem i dåliga boenden. De uttrycker känslor av besvikelse, förtvivlan och är generellt sett mycket missnöjda med hur deras asyl-ärenden hanteras.

Kvinna från Iran [IK9]

Migrationsverket och deras boende är ett stort problem. De sätter oss i lägenheter som de vet att vi blir sjuka av och hotar med att skicka oss till en annan stad om vi inte är nöjda.

En vanlig kommentar är att de blir dåligt bemötta och att Migrationsverket inte lyssnar till dem. En del känner sig svikna då de tidigare trodde att Sverige var ett land som respekterar mänskliga rättigheter och ser till att barnens behov tillgodoses, vilket de nu upplever inte stämmer.

Kvinna från Afghanistan [FK4]

Jag har haft problem med hjärtat men de säger hela tiden att det är på grund av att jag är asylsökande och stressad och bara ljuger för att jag ska få stanna.

En majoritet av de intervjuade har fått flera avslag. De är kritiska både till att de har nekats asyl och att vistelsetiden i Sverige under asylprocessen har varit lång, och förstår inte hur processen fungerar.

Kvinna från Afghanistan [FK9]

Det tar tre år tills man får svar, om de nu ska ge mig avslag varför ger de inte mig ett svar med en gång, då hade jag kunnat åka till ett annat land. Men vad ska jag ta mina barn nu, de är uppväxta i Sverige, den yngsta var ett år när han kom hit, de kan språket, är inne i samhället ...

Att de upplever sig som illa behandlade skapar misstro mot Migrationsverket – myndigheten uppfattas inte som opartisk och därför ifrågasätts både dess information om asylprocessen och motiv för att avslå asylansökningar. I stället förlitar de sig till rykten och andra asylsökandes berättelser.

Levnadsvillkor, försörjning och boende

En fråga som togs upp av de intervjuade personerna är hur avsaknaden av personnummer och samordningsnummer orsakar problem och begränsar vardagslivet, vilket både negativt påverkar de asylsökandes välbefinnande och hälsa och förtroendet för svenska myndigheter.

Kvinna från Irak [IK1]

Man kan bara andas utan personnummer, man kan inte göra någonting.

Kvinna från Iran [FK8]

Det är din värdighet, även om du har ett hem, tak över huvudet, mat med mera, har du inget personnummer, har du inget liv.

Svårigheterna att vistas i Sverige utan personnummer eller samordningsnummer – till exempel när det gäller att få hyreskontrakt, arbete, bankkonto eller telefonabonnemang – uppfattas av vissa som avsiktliga för att de inte ska stanna här. Samtidigt verkar det råda missuppfattningar kring vilka rättigheter asylsökande har under asylprocessen och efter avslag jämfört med personer som beviljats asyl och uppehållstillstånd. Även exempelvis arbetsgivare och banker kan sakna korrekt information om gällande regelverk, vilket försvårar för asylsökande att få anställningskontrakt.

Att asylsökande av olika orsaker – praktiska eller rättsliga – hindras från att arbeta och därför tvingas att leva på en låg dagersättning i stället för att arbeta och betala skatt ifrågasätts av flera av de intervjuade. Egen försörjning genom arbete skulle förbättra deras livsvillkor och mående.

Man från Irak [IM1]

Det är väldigt påfrestande att stanna hemma, vi trodde att vi kunde få hjälp i Sverige, vi är tacksamma för att vi kan få någonstans att bo, men vi är utmattade, vi måste arbeta.

Kvinna från Afghanistan [FK2]

Jag vill att du ska vara vår röst till Migrationsverket. Sedan flera år tillbaka får vi samma ersättning. Men allt är dyrare efter coronapandemin och efter kriget [i Ukraina]. Du måste säga till dem att pengarna inte räcker med det vi får längre, de måste anpassas när priserna höjs.

Man från Azerbajdzjan [IM3]

Migrationsverket ger samma pengar trots att alla priser höjts. Innan klarade vi oss men inte längre ...

En ytterligare aspekt som nämns är svårigheter att få tillgång till sjukvård utan personnummer, trots att både asylsökande i asylprocessen och personer som har fått avslag har rätt till viss hälso- och sjukvård (se avsnitt 2.3 nedan). Detta leder till att de känner sig desperata och övergivna.

När det gäller boende tar de intervjuade upp problem med trångboddhet. Flera bor på stora förläggningar. Stora familjer bor ofta i ett rum, vilket upplevs som mycket påfrestande och ytterligare påverkar deras mående negativt.

Kvinna från Afghanistan [FK4]

Vi är människor, vi vill leva, jag håller på att bli galen faktiskt. Vi har tjugo kvadratmeter att röra oss på, jag och mina barn.

Andra bor i mindre förläggningar, ofta utanför mindre orter, med långt avstånd till skola och annan samhällsservice. Flera boenden beskrivs vara i dåligt skick.

Man från Iran [IM4]

När personen ovanför använder badrummet läcker det in ... Alla röker inne och det finns inte ventilation i lägenheten. Så vi utsätts för rökluften hela dagen. Jag har mejlat Migrationsverket flera gånger och de har inte svarat ... Tvättmaskinen, torktumlaren fungerar inte. Vi får tvätta kläderna för hand ...

Flera av de intervjuade har svårt att tro att asylsökande behandlas på det här sättet och ifrågasätter Migrationsverkets intentioner när de placeras i undermåliga boenden. En del uppfattar situationen som att Migrationsverket motarbetar dem. Några få skyller på personalen, men oavsett vart kritiken riktas påverkas förtroendet för Migrationsverket som myndighet negativt av boendesituationen.

Tillgång till sjukvård, hälsa och psykosocial situation

Som framgår ovan har vissa av de intervjuade haft svårigheter att få tillgång till sjukvård i Sverige. De uppger att de har avvisats av vårdgivare eller inte haft möjlighet att betala avgifter och läkemedel.⁴ Enligt gällande regelverk har asylsökande barn och barn utan uppehållstillstånd (papperslösa) rätt till fullständig hälso- och sjukvård och tandvård, medan vuxna i dessa situationer enbart har tillgång till sjukvård och tandvård ”som inte kan anstå”.⁵

Kvinna från Afghanistan [FK4]

Nu har de opererat hjärtat och jag mår ändå dåligt, nu har jag problem med synen men de säger att jag måste vänta tills jag får personnummer. Jag ser nästan ingenting, jag behöver en ögonläkare ... Optiker har undersökt och säger att jag måste opereras och att glasögon inte hjälper ...

Kvinna från Afghanistan [IK4]

Jag har många problem med sjukvården, men de menar att det är bara akuta grejer om man inte har [personnummer]. Jag har tandproblem, de drar bara ut, annars om man vill laga måste man söka privat, men det har vi inte råd med. Barnen har dock samma rätt som svenska barn.

4 Se även Nedslag i verkligheten – tillgång till vård för papperslösa, Svenska Röda Korset, 2018, <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/tillgang-till-vard-for-papperslosa/>

5 För mer information om tillgång till hälso- och sjukvård, se <https://www.1177.se/sa-fungerar-varden/vard-om-du-kommer-fran-ett-annat-land/vard-om-du-ar-asylsokande-eller-saknar-tillstand-for-att-vistas-i-sverige/>

Utöver hinder att få tillgång till den vård de behöver, har långa handläggningstider i asylprocessen, dåliga boenden och låg dagarsättning lett till psykisk stress och en känsla av hopplöshet för många.

Kvinna från Afghanistan [IK8]

De [Migrationsverket] säger bara vänta, vänta och sedan får man hopp, okej nästa år, men de ger aldrig något datum. Väntan är värst. De säger vi kan inte deportera barnfamiljer till Afghanistan, men vi lever ju inte här heller. De betalar för lägenheter som är dåliga och vi blir sjuka av.

Kvinna från Iran [FK8]

Nu har Migrationsverket bestämt efter fem år att vi måste flytta från lägenheten ... Fatta vilken situation vi har. Min man mår dåligt, han vill inte prata, våra män är inte gjorda för så här mycket stress, de är gjorda för att jobba och ta hand om familjen, här kan de inte göra någonting, bara vänta.

Nästan alla intervjuade uppger sig vara i behov av psykologiskt stöd. Några har sökt hjälp hos Röda Korset, bland annat på Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade. Flera säger dock de har fått nej när de har kontaktat Röda Korset, vilket har medfört att de känt sig avvisade, förvirrade, ledsna och arga.

Kvinna från Afghanistan [FK3]

Jag mådde jättedåligt och någon sa att jag kunde prata med Röda Korset för de sa att de hade psykologer som kunde hjälpa med stress. Jag var där, fick tid efter fyra månader ... De var jättebra den enstaka gången jag var där och vi pratade och hon behandlade mig väl, men efteråt sa psykologen att hon pratade med sin chef och att jag inte tillhörde gruppen och mådde inte tillräckligt dåligt.

Stöd – upplevelser och behov

De flesta är frustrerade på regelverket och de svenska myndigheterna. **Deras fokus är att få asyl i Sverige och kunna återstarta sina liv här och ge sina barn trygga framtid utsikter.** I det perspektivet uppfattar många att andra behov och frågeställningar är sekundära.

En majoritet av de intervjuade uttrycker dock att de skulle behöva stöd när det gäller till exempel att få möjlighet att arbeta och studera under väntan på uppehållstillstånd, men vissa menar att det är svårt eller omöjligt att få hjälp av humanitära organisationer med den här typen av frågor eftersom det framför allt är gällande regelverk som skapar problemen som de upplever i Sverige.

Man från Irak [IM1]

Livet är inget som kan hjälpas med pengar eller mat. Man äter för att leva, men lever inte för att äta. Så om min dotter och son klarat gymnasiet och vill studera på universitetet, men regler säger nej, det får ni inte eftersom ni inte har personnummer. Vad kan organisationerna göra åt det?

Dagersättningen som betalas ut av Migrationsverket är inte tillräcklig för att täcka de asylsökandes levnadsomkostnader och de som håller sig undan från myndigheterna efter avslag eller inte har barn under 18 år får ingen ersättning alls. Många uppger att de behöver materiellt och ekonomiskt stöd (bland annat avseende mat, kläder och resor/ busskort) samt psykologiskt stöd från humanitära organisationer, men att de inte har fått vad de har efterfrågat. Möjligheterna till juridisk rådgivning anses otillräckliga. Sammantaget upplevs behoven som större än organisationernas resurser.

Man från Azerbajdzjan [IM3]

Jag vill ha ett jobb. Vi har tappat våra pass. De sa att vi måste lämna våra pass annars får vi inte jobba ... Nu har vi inte advokat så det hade vi velat ha. Jag har psykiska problem, ibland vaknar jag och har hjärklappning. Jag kan inte sova bra. Behöver psykologisk hjälp.

Kvinna från Iran [IK8]

Ett stort problem jag har är kläder, skolan säger kläder efter väder. Och det är jättedyrt.

Kvinna från Libyen [IK6]

Jag behöver juridisk hjälp ... Vi behöver busskort och mat. Behöver verkligen mat. Information om vad och vart det finns stöd och hjälp på mitt språk. Jag vet inte ens vart jag ska börja leta.

Kvinna från Iran [FK8]

Röda Korset har jurister som kommer och hjälper, men det är väldigt sällan de kommer. De har få tider, det hjälper inte, man kommer ingenstans. Två timmar per vecka kommer de, men det är så många som behöver hjälp så det räcker inte, de måste komma fler jurister ... Det är ett väldigt omfattande behov, de behöver ge mer resurser, tid och mera hjälp.

Många av de intervjuade verkar inte förstå varför organisationerna som de har kommit i kontakt med inte har gett dem mera stöd och vissa är upprörda över att de inte har fått all den hjälp de anser sig behöva. Samtidigt beskrivs även den hjälp som de faktiskt har erhållit. Flera har sökt sig till språkkaféer och andra aktiviteter som bedrivs av kyrkor och andra organisationer.

Kvinna från Afghanistan [IK4]

Kyrkan ordnade aktiviteter två till tre timmar om dagen som vi gick på. Väldigt bra ställe, kyrkan hjälpte oss jättemycket, vuxna kunde lära sig svenska och barnen fick aktiviteter och kunde träffa andra barn och inte ha så tråkigt. De betalade för bussbiljetter för att de skulle kunna gå.

Flera har själva varit engagerade som frivilliga för olika organisationer, som ett sätt att få tiden att gå under väntan i Sverige och sysselsätta sig med något i stället för att ständigt oroa sig, att ge tillbaka för den hjälp de själva har fått eller att träffa svensktalande och att lära sig svenska.

Man från Irak [IM1]

Om du stannar hemma i flera år utan att veta vad beslutet blir, utan tillstånd att arbeta och inte kan jobba så är enda chansen att fördriva tiden att vara volontär. Här kan man lära sig mer svenska, få information, integreras med mera.

Barnrätts- och genusperspektiv

Hur upplever barn och kvinnor situationen och vilka är deras erfarenheter?

Barns upplevelser vid avslag på asylansökan

Som noterats ovan är det föräldrarnas svar om deras barns upplevelser och behov som redovisas här.

Föräldrar beskriver hur deras **barns fysiska och mentala hälsa påverkas negativt av asylprocessen och väntan i Sverige**. Barnen uppges vara stressade och oroliga. Många är födda och/eller har växt upp här, uppfattas vara integrerade i det svenska samhället och saknar kunskap om föräldrarnas hemland. Föräldrarna ifrågasätter rimligheten i att barnen förväntas återvända.

Kvinna från Afghanistan [IK4]

Barnen kommer inte ihåg Afghanistan, de är uppväxta i Sverige, de har anpassat sig, integrerat sig. Rädslan att vi får avslag igen, äldsta sonen är 17 år, han mår fruktansvärt dåligt, planerar för sin framtid, men det går inte. Han vet inte om han har någon framtid här eller inte.

Kvinna från Afghanistan [FK9]

Mitt barn var sju när hon kom och nu är hon 14 år. Om hon ska tillbaka till Afghanistan så kommer hon behöva börja i första klass där, är det rimligt? Är det rimligt att förstöra ett barns liv och ungdom så?

Det ekonomiska stödet från Migrationsverket (dagersättningen och särskilt bidrag)⁶ anses inte vara tillräckligt för att köpa lämpliga kläder till barnen och de tvingas även avstå från aktiviteter som andra barn i förskolan och skolan deltar i, vilket gör dem ledsna och nedstämda. Även boendesituationen påverkar barnens mående. Föräldrarna bli frustrerade över regelverket och uttrycker ilska mot svenska myndigheter när deras barn drabbas. De känner sig hjälplösa inför barnens situation.

Kvinna från Afghanistan [IK4]

Mina barn har också fått depression. Vi har bott här i sju år. Barnen går i skolan, de jämför sig med andra, vi har varken pengar eller arbete, de andra barnen har massa saker och aktiviteter, men vi kan inte tillgodose deras behov på samma sätt. Vi har inte råd ... De blir väldigt ledsna.

6 För mer information om ekonomiskt stöd från Migrationsverket, se <https://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Medan-du-vantar/Ekonomiskt-stod.html>

Kvinna från Afghanistan [FK9]

Han kan inte koncentrera sig. Och skolan säger hela tiden att han är svag i alla ämnen och jag förklarar hur vi bor, men skolan säger tyvärr, vi kan inte göra något, han presterar inte.

Kvinna från Afghanistan [FK4]

Situationen för barnen är ännu värre än för mig, det är de som blir psykiskt sjuka när de ser att jag mår dåligt och inte får hjälp och de inte kan göra något. Jag kan inte gömma det. Vi är tre som bott i samma rum, vi bodde i en lägenhet innan i ett rum, men det var inte bättre.

Kvinnors upplevelser vid avslag på asylansökan

De få kvinnor som har svarat kring detta tema säger att **situationen är lika påfrestande för kvinnor och män** – en uppmärksammar särskilt männens mående. Ingen pekar på några specifika utmaningar eller svårigheter för kvinnor. Fokus är snarare på avslag på asylansökan som ett gemensamt problem.

Ofta förstod de som intervjuades inte frågorna på detta tema eller frågornas relevans. Flera uttryckte att det är lika svårt för hela familjen eftersom fokus i intervjuerna för deras del låg på asylansökan. För att få mer djupgående information och svar hade vi behövt ha specifikt fokus på detta och mer utrymme att utveckla frågorna som ställdes.

Kvinna från Afghanistan [FK9]

Vi har samma öde, samma situation allihop ... Nu har vi glömt att vi är mamma, kvinna, man, vi har så mycket svårigheter, det spelar ingen roll vad du har för kön, vi har inga rättigheter, det är det som fattas oss. Vi kan inte försvara oss själva.

Kvinna från Iran [FK8]

Våra män är inte gjorda för så här mycket stress, de är gjorda för att jobba och ta hand om familjen, här kan de inte göra någonting, bara vänta. Männens mår sämre än vi gör.

Avslutande reflektion

Att få avslag på asylansökan och utvisningsbeslut kan vara en chockerande och skräckfylld upplevelse. Ingen av personerna som intervjuats för studien som den här rapporten bygger på uppfattar återvändande till hemlandet som ett möjligt alternativ trots utsatthet och svåra levnadsvillkor i Sverige. De är frustrerade, ledsna och i de flesta fall uppgivna och arga. Många har använt alla sina besparingar för att ta sig hit och anser sig inte ha något att återvända till.

Skälen till flykten och resan till Sverige kvarstår och flera verkar inte förstå varför de nekats asyl och uppehållstillstånd. Vissa drar slutsatsen att Migrationsverket helt enkelt inte vill att de ska vara här, andra att asylprocessen är godtycklig och brister i rättssäkerhet och att myndigheterna inte tar deras berättelser på allvar. Det saknas även kunskap hos de intervjuade om hur den svenska asylprocessen fungerar. Att Migrationsverket ansvarar för både mottagande och asylprövning skapar oklarheter och missförstånd kring dess roll, vilket negativt påverkar förtroendet för asylprocessen.

Sammanfattningsvis indikerar intervjuaren att det finns en rad förbättringsområden. Utifrån Svenska Röda Korsets erfarenhet och kunskap är de flesta behov som framkommer kända sedan tidigare.

Även i rapporten *”Avslag på asylansökan – Upplevelser av att återvända”*, där personer som har återvänt till Albanien, Irak och Kosovo intervjuats, konstateras att den svenska asylprocessen upplevs som påfrestande och att det ofta saknas en förståelse för asylprocessen och avslagsbeslutet. Det framkommer även att bland annat barn och kvinnor inte alltid verkar ha fått sina egna skäl utredda eller beaktade i tillräckligt stor utsträckning. Barn uppger att de inte har fått frågor som specifikt rör deras eventuella asylskäl.⁷ Därför är det angeläget att asylprocessen ses över för att stärka rättssäkerheten och att kompetensen hos Migrationsverket och domstolarna kring barns och kvinnors rättigheter och hur deras asylskäl ska utredas förstärks och utvecklas.⁸

Det behövs även bättre information till asylsökande om hur asylprocessen i Sverige fungerar och vad avslag på asylansökan innebär och om konsekvenserna av att inte samarbeta med ansvariga myndigheter i återvändandeprocessen. Myndigheter och andra aktörer behöver också arbeta för att öka förståelsen för skälen till avslag och hur asylprövningen har genomförts i varje enskilt ärende. Det måste säkerställas att alla som berörs kan ta till sig och förstå den information som ges.⁹ Humanitära aktörer bör överväga att öka möjligheterna och tillgången till juridisk rådgivning efter avslag på asylansökan samt säkerställa att stöd ges till alla nationaliteter och grupper av skyddsbehövande eller

7 *Avslag på asylansökan – Upplevelser av att återvända*, Svenska Röda Korset, 2021, <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa-asylansokan/>

8 Se även *Gender perspective in asylum and return cases*, Svenska Röda Korset, 2015, <https://www.refworld.org/docid/5a9677674.html>

9 Se även *Avslag på asylansökan – Återvändande*, Svenska Röda Korset, 2015, <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa-asylansokan-atervandande/>

Foto: Susanne Kronholm

utsatta utifrån behov. Asylsökande som intervjuats har exempelvis upplevt att de fått mindre stöd än personer som flytt kriget i Ukraina och sökt skydd i Sverige.

”Säkerställ att Migrationsverket blir bättre på att förklara beslut eller domar som innebär att en person måste återvända till hemlandet så att sökanden verkligen förstår grunderna för beslutet. Det är oerhört viktigt att sökanden känner att deras beslut och/eller domar är rättssäkra och att alla deras asylskäl har vägts in och bemötts” (rekommendation från rapporten *Genusperspektiv – i asylprocessen och vid återvändandet*).¹⁰

Att de asylsökande har förtroende för myndigheterna och upplever att de kan lita på asylprocessen är en viktig förutsättning för att de ska återvända självmant efter ett slutgiltigt avslag. Enligt EU:s återvändandedirektiv bygger legitimiteten i återvändandeprocessen på att det finns ett rättssäkert och effektivt asylsystem som respekterar internationell flyktingrätt och mänskliga rättigheter.¹¹

¹⁰ *Gender perspective in asylum and return cases*, Svenska Röda Korset, 2015, <https://www.refworld.org/docid/5a9677674.html>

¹¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32008L0115>

När det gäller levnadsvillkoren under asylprocessen och efter avslag på asylansökan visar intervjuvaren att det bland annat krävs förändringar av regelverket. Nivån på dagersättningen bör ses över för att tillförsäkra asylsökande en rimlig levnadsnivå. Även de som har fått avslag är i behov av boende och försörjning så länge de vistas i Sverige – antingen genom eget arbete eller ekonomiskt stöd från Migrationsverket. För att undvika allvarliga humanitära konsekvenser måste både barn och vuxna omfattas av grundläggande rättigheter och få sina behov tillgodosedda. Svenska Röda Korset har tidigare identifierat utsatthet i form av hemlöshet, hunger och försämrad hälsa.¹²

Svårigheterna att få tillgång till sjukvård i Sverige visar att det krävs ytterligare åtgärder för att förhindra onödigt lidande. Asylsökande och papperslösa måste få korrekt information om vilken tillgång de har till hälso- och sjukvård samt tandvård och ges stöd vid kontakt med vårdgivare. Det krävs också bland annat utbildningsinsatser för vårdgivare och vårdpersonal.

För att skapa så goda framtidsutsikter som möjligt behöver barn och ungdomar även möjlighet till utbildning under asylprocessen och efter avslag på asylansökan.

Förutom informationsspridning och juridisk rådgivning finns det behov av utökad psykologisk och materiell hjälp av Röda Korset och andra humanitära aktörer i de fall där adekvat stöd inte tillhandahålls av myndigheterna. Samtidigt kan organisationernas roll i stödet till asylsökande som fått avslag behöva tydliggöras för att undvika felaktiga förväntningar. Behoven hos denna grupp, särskilt de som inte har rätt till bistånd enligt Lagen om mottagande av asylsökande, är generellt sett så stora att det är svårt för civilsamhället att möta dessa.

Generellt sett för Röda Korset och andra aktörer finns ett behov av att säkerställa att stödinsatser är inkluderande, det vill säga tillgängliga för olika nationaliteter och språkgrupper, att de baseras på de viktigaste behoven hos asylsökande och personer med avslag samt att de är tillgängliga och att kriterier för att få stöd är tydliga och relevanta. Andra områden som kan stärkas handlar om delaktighet och egenmakt i insatser. Positiva exempel som lyfts i intervjuerna är möjligheten att som asylsökande kunna engagera sig som volontär.¹³

Sammantaget ger intervjuvaren i studien inget stöd för att svåra levnadsvillkor i Sverige skulle öka viljan att återvända till hemlandet. Tvärtom undergrävs förtroendet för ansvariga myndigheter och möjligheterna till ett humant, värdigt och hållbart återvändande minskar.

12 Lägesrapport – Konsekvenser av ändringen i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), Svenska Röda Korset, 2017, <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/andringar-av-lagen-om-mottagande-av-asylsokande/>

13 För vidare läsning se Migrants Perspective: Building Trust in Humanitarian Action”, 2022, Red Cross Red Crescent Migration Lab.

Rekommendationer

Svenska Röda Korset verkar för att asylprocessen ska vara rättssäker, att alla som söker asyl ska behandlas humant och att återvändande ska ske under humana och värdiga former. Vi kan stötta personer som söker asyl eller har fått avslag på sin ansökan genom att ge asylrådgivning, i vissa fall agera som ombud i enskilda asylärenden samt ge information, råd och stöd vid återvändande.

Utifrån intervjuerna och vår långa erfarenhet av att arbeta med stöd till asylsökande, ger vi förslag på hur asylprocessen och stödet till personer som fått avslag kan förbättras för att underlätta deras situation i Sverige och skapa bättre förutsättningar för ett värdigt och hållbart återvändande.¹⁴

Rekommendationer till regering och riksdag

Säkerställ en hög nivå av rättssäkerhet i asylprocessen

Asylprocessen bör ses över för att stärka rättssäkerheten. En rättssäker asylprocess är en viktig förutsättning för att asylsökande ska återvända självmant efter ett slutgiltigt avslag. Legitimiteten i återvändandeprocessen och acceptansen av ett avslagsbeslut bygger på att det finns ett rättssäkert och effektivt asylsystem som respekterar internationell flyktingrätt och mänskliga rättigheter.

Enligt Tidöavtalet ska en översyn göras av asylprocessen ”i syfte att stärka kvalitet, enhetlighet och rättssäkerhet. I översynen ska bland annat ingå kriterier för offentliga biträden, tolkar och nämndemän samt bedömningen av ärenden gällande bland annat konvertiter och HBTQ-personer. I översynen ska även prövas frågan om en extern tillsynsfunktion eller inspektion gällande migrationsfrågor.”¹⁵

Inom ramen för översynen bör utredningen även innefatta:

- Tydliga förslag på hur kompetensen kan stärkas och utvecklas hos Migrationsverket och migrationsdomstolarna kring barns och kvinnors rättigheter och hur deras asylskäl ska utredas.
- Hur arbetet med att säkerställa tolkars kompetens kan stärkas och utvecklas.
- Hur arbetet med att ge information till asylsökande om hur asylprocessen fungerar och vad ett avslagsbeslut innebär kan utvecklas så att alla som berörs bättre kan ta till sig informationen som ges och förstå den. Detta inkluderar även att ge anpassad information till barn.

14 Se även Röda Korsets behovsanalys genomförd inom AMIRA-projektet: Behov av stöd vid avslag och återvändande, 2021: 6852911845917 ([rodakorset.se](https://www.rodakorset.se)). Denna innehåller förslag på elva olika utvecklingsområden med syfte att stärka stödet vid avslag och återvändande.

15 Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige, 2022, <https://via.tt.se/pressmeddelande/overenskommelse-for-sverige---tidoavtalet?publisherId=3236128&releaseId=3332843>

- Hur handläggningstider och beslutfattande bättre kan hållas inom ramen för gällande tidsfrister. Detta kan exempelvis omfatta behovet av att Migrationsverket och domstolarna tillförs tillräckliga medel för att säkerställa att beslut i asylprocessen fattas så snart som möjligt och i enlighet med gällande tidsfrister.

Komplettera befintliga utredningar om återvändande med direktiv för att undersöka hur stödet i samband med återvändande kan stärkas.

En av de utredningar som pågår är utredningen för ett mer effektivt återvändande (Dir. 2022:91). Utredningen saknar direktiv kring förslag på åtgärder som främjar självantaget återvändande och reintegration samt säkerställande av migranters rättigheter och tillgängliggörande av stöd för särskilt utsatta grupper. Röda Korsets erfarenhet visar att ett humant, värdigt och hållbart återvändande bäst uppnås genom åtgärder som stärker stödet vid återvändande. Vår övergripande rekommendation är därför att utöka utredningens uppdrag genom att tillsätta tilläggsdirektiv eller ny utredning. Åtgärder för ökat återvändande bör fokusera på att erbjuda utökat stöd vid återvändande och fler insatser kopplat till reintegration, inte ytterligare sanktioner och utökade möjligheter till förvar. En sådan utredning bör även undersöka alternativ till förvar samt vilka arbetsätt och metoder som kan leda till ett humant, värdigt och hållbart återvändande.

Genomför en översyn av bemötandet vid avslag på asylansökan och hur särskilt utsatta gruppers rättigheter, inklusive barnets rättigheter, kan stärkas med fokus på jämställdhet och principen om barnets bästa.

Migrationsverket bör ges i uppdrag att se över och utveckla bemötandet vid avslag på asylansökan och återvändande, genom exempelvis utbildningsinsatser för anställda, samt arbeta för att säkerställa att fler får tillgång till ett eller flera återvändandesamtal utifrån sina individuella behov. Ett arbete med att se över riktlinjer för hur arbetet kan anpassas utifrån särskilt utsatta gruppers behov och med syfte att stärka barnrättsperspektivet vid avslag och återvändande bör genomföras av myndigheten.¹⁶

Det är viktigt att Migrationsverket säkerställer en trygg miljö och ett bemötande som uppfattas som opartiskt och som skapar förtroende för myndigheten. Även boendesituationen och hur den påverkar de asylsökandes mående under asylprocessen och efter avslag bör ses över.

De asylsökande måste kunna ta till sig och förstå den information som ges, både när det gäller allmän information om asylprocessen och i det enskilda ärendet. Migrationsverket behöver bli bättre på att förklara avslagsbeslut och domar och tydliggöra hur återopade asylskäl och bevisning har bedömts.

Förbättra levnadsvillkoren under asylprocessen och efter avslag på asylansökan.

Asylsökande behöver få bättre möjligheter att försörja sig genom eget arbete. Lagen om mottagande av asylsökande (LMA) bör ses över för att säkerställa att personer som fått

16 För fler reflektioner och rekommendationer kopplat till barn och återvändande se även: "Efter avslag: barns tankar och upplevelser om återvändande", Röda Korset, 2022: [efter-avslag---barns-upplevelser-och-tankar.pdf \(rodakorset.se\)](https://www.rodakorset.se/efter-avslag---barns-upplevelser-och-tankar.pdf).

avslag på asylansökan har rätt till boende och ekonomiskt stöd för grundläggande behov. Efter en lagändring den 1 juni 2016 har vuxna asylsökande utan barn som fått avslag på asylansökan inte rätt till boende, dagersättning och särskilt bidrag. Förändringarna har resulterat i humanitära konsekvenser som innebär allvarliga påfrestningar för den enskilde, men också för samhället i övrigt. I september år 2021 aviserade den dåvarande regeringen en utredning om ett ordnat initialt mottagande av asylsökande som bland annat ska utvärdera vilka konsekvenser lagändringen har fått för återvändandearbetet.¹⁷ Detta är något som Röda Korset ansett nödvändigt under lång tid och ställer sig positiva till. Utredningen bör dock även synliggöra de humanitära konsekvenserna och lämna förslag som tydliggör ansvaret mellan olika aktörer samt medför att personer som fått avslag omfattas av grundläggande rättigheter och får sina behov tillgodosedda under tiden de befinner sig i Sverige.

Under november år 2022 lämnade utredningen sitt första delbetänkande¹⁸ men har inte ännu presenterat utvärdering av ovan utan utredningens utvärdering av 2016 års lagändringar i Lagen om mottagande av asylsökande (LMA) förväntas presenteras först under 2023. Med anledning av Tidöavtalet väntas utredningen få tilläggsdirektiv för att förändra uppdraget i syfte att analysera och ta fram förslag för hur transitcenter kan införas i enlighet med asylprocedurdirektivet artikel 43. Det är oklart om detta förslag kommer att påverka levnadsvillkoren till det bättre utifrån målgruppens behov.

Utöver översyn om vem/vilka som omfattas av LMA är det mycket angeläget att även se över de ekonomiska ersättningsnivåerna. Nivån på dagersättningen måste justeras för att tillförsäkra en rimlig levnadsnivå. Dagersättningen har inte höjts sedan 1994 och Röda Korset har många gånger påpekat att den är för låg. Ersättningen ligger långt under riksnormen för försörjningsstöd. Samtliga övriga ersättningsnivåer har justerats genom åren. Dagersättning har dock inte omfattats av några höjningar utan snarare de facto sänkts. Detta eftersom när nivån för dagersättningen sattes 1994 fanns det även möjlighet att beviljas bidrag för bostad för den som ordnar på egen hand. Detta är inte längre möjligt enligt nuvarande bestämmelser. Personer som omfattas av dagersättningen är en utsatt grupp i samhället som behöver stödinsatser med reviderade villkor för att leva upp till rätten till en skälig levnadsstandard. Låg ersättning innebär större risk att utsättas för exploatering, människohandel och svartjobb och utsätter dessutom barn för orimliga levnadsvillkor.

Rekommendation till Migrationsverket

Migrationsverket bör arbeta med att utveckla och kvalitetssäkra samtalen som förs vid avslag och återvändande samt utveckla den information som ges

Detta arbete bör ske för att säkerställa att individer som berörs får bred information och möjlighet att förstå beslutet som ligger till grund för avslag och utvisningsbeslut.

Alla som berörs bör få komma på samtal och få information utifrån sin individuella situation och behov. Information bör inkludera möjligheten att ansöka om förlängd tidsfrist. Möjlighet till samtal ska finnas innan tidsfristen för frivillig avresa går ut.

17 Ett ordnat initialt mottagande av asylsökande (Dir. 2021:71), <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/09/dir.-202171/>

18 *En ny ordning för asylsökandes boende*, SOU 2022:64 (regeringen.se)

19 Röda Korset har tillsammans med andra civilsamhällesorganisationer lämnat in synpunkter på Migrationsverkets handläggningsstöd i maj år 2022 och rekommenderar att dessa tas i beaktande i Migrationsverkets fortsatta arbete med återvändande.

Samtalet då Migrationsverket underrättar en person om beslutet bör fokusera på själva beslutet och grunderna för detta samt möjligheter att överklaga. Ett sådant samtal bör sedan följas upp med fokus på återvändande och möjligheter till att ansöka om olika typer av stöd.¹⁹

Migrationsverket bör ta fram riktlinjer för hur barn involveras i återvändandeprocessen. Riktlinjerna bör utformas så att barn kan inkluderas på ett tryggt och barnanpassat sätt utifrån individuella förutsättningarna.

Återvändandesamtal med barn bör förberedas och ansvarig handläggare bör ha kunskap och kompetens om barnets rättigheter, barnets rätt till delaktighet samt erfarenhet av samtal med barn.

Rekommendationer till övriga aktörer som möter målgruppen

Utöka insatser för information, rådgivning och stöd till asylsökande under asylprocessen, och vid avslag på asylansökan

De humanitära aktörernas insatser för att underlätta de asylsökandes situation i Sverige under asylprocessen och efter avslag på asylansökan behöver förstärkas. Detta gäller även myndigheternas arbete med stöd till målgruppen. Dialog och samverkan mellan dessa aktörer behöver även stärkas ytterligare.

Det finns behov av såväl utökade möjligheter och tillgång till juridisk rådgivning efter avslag som psykologiskt och materiellt stöd. De asylsökande behöver även information om hur asylprocessen fungerar och vad avslag på asylansökan innebär som de kan ta till sig och förstå.

Intervjusvaren visar att det särskilt finns behov av information om asylsökandes möjligheter att arbeta och stöd i kontakter med bland annat arbetsgivare, bank och berörda myndigheter och information om tillgång till hälso- och sjukvård och stöd vid kontakt med vårdgivare. Inom Röda Korsets verksamhet för stöd vid avslag och återvändande har även behovet av utökad rådgivning med fokus på olika socialrättsliga frågeställningar och praktiskt stöd och hjälp med olika kontakter identifierats.

Fortsätt arbetet med att utveckla stödet vid avslag och inför återvändande

Röda Korsets behovsanalys för stöd vid avslag och återvändande innehåller förslag på utvecklingsområden kopplat till elva olika områden. Däribland tillgång till professionell återvändanderådgivning, ekonomiskt stöd vid återvändande och specifikt stöd riktat till barn och föräldrar samt förvarstagna.

Fokus bör vara på att utveckla det psykosociala stödet och att ge stöd till särskilt utsatta grupper.

Individuellt stöd bör även ges till barn. Både barn i familj och ensamkommande barn bör få information och involveras på ett ålderadekvat sätt och utifrån sina individuella förutsättningar.

Utöver detta behövs även fler stödjande och kunskapshöjande insatser riktat till asylsökande och återvändare.

Referenser

Avslag på asylansökan – Upplevelser av att återvända, Svenska Röda Korset, 2021.
<https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa--asylansokan/>

Avslag på asylansökan – Återvändande, Svenska Röda Korset, 2015.
<https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa-asy-lansokan-atervandande/>

Behov av stöd vid avslag och återvändande, 2021, Röda Korsets behovsanalys genomförd inom AMIRA-projektet: [6852911845917 \(rodakorset.se\)](https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa-asy-lansokan-atervandande/)

Avslag på asylansökan: barns tankar och upplevelser om återvändande, Röda Korset, 2022: [efter-avslag---barns-upplevelser-och-tankar.pdf \(rodakorset.se\)](https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/avslag-pa-asy-lansokan-atervandande/).

Ett ordnat initialt mottagande av asylsökande (Dir. 2021:71).
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2021/09/dir.-202171/>

Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/115/EG av den 16 december 2008 om gemensamma normer och förfaranden för återvändande av tredjelandsmedborgare som vistas olagligt i medlemsstaterna.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=celex:32008L0115>

Gender perspective in asylum and return cases, Svenska Röda Korset, 2015.
<https://www.refworld.org/docid/5a9677674.html>

Lägesrapport – Konsekvenser av ändringen i lagen om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA), Svenska Röda Korset, 2017.
<https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/andringar-av-lagen-om-mottagande-av-asylosokande/>

Nedslag i verkligheten – tillgång till vård för papperslösa, Svenska Röda Korset, 2018.
<https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/tillgang-till-vard-for-papperslosa/>

Tidöavtalet: Överenskommelse för Sverige, 2022.
<https://via.tt.se/pressmeddelande/overenskommelse-for-sverige---tidoavtalet?publisherId=3236128&releaseId=3332843>

Kontakt

Migrationsrådgivning på telefon

Onsdagar 9–12, 020-415 000

Du kan även få individuellt stöd vid avslag och återvändande. Vi erbjuder samtal för dig som vill prata om ditt avslag och dina alternativ framåt. Vi kan ge dig information utifrån din specifika situation samt materiellt stöd till dig som ska återvända och befinner dig i en utsatt situation. Vi kan även hjälpa till att kontakta myndigheter angående ditt ärende samt ge annat stöd. Exempelvis kan vi vid behov ta kontakt med Röda Korset eller annan aktör i återvändandelandet.

Vi erbjuder även stöd till dig som är kontaktperson till individer med avslag samt telefonsamtal med tolk vid behov.

Du kontaktar oss på returnsupport@redcross.se

Eller via QR kod webbformulär: [Kontakta Röda Korset](#) (rodakorset.se)

Vill du lära dig mer om återvändandeprocessen?

QR-kod e-kurs/länk: [Verksamhetsspecifik kurs – Återvändande – Kunskapsbanken](#) (rodakorset.se)

Röda Korsets material om stöd vid avslag och återvändande

Efter avslag – Upplevelser av att återvända, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Samtal vid avslag och återvändande, (2022), Röda Korset, [LÄNK](#)

Rekommendationer till dig som möter personer med avslag i din profession eller i din roll som frivillig, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Rekommendationer till dig som möter personer med avslag i din myndighetsroll, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Här finns även material om vårt arbete samt vårt stöd till individer på olika språk: [LÄNK](#)

På denna sida finns även utskriftsversioner av allt material.

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Svenska Röda Korset

Svenska Röda Korset

Box 17563, Hornsgatan 54, 118 91 Stockholm
Telefon Infoservice 0771-19 95 00

E-post: info@redcross.se | Besök vår hemsida www.rodakorset.se